

GRZEGORZ TYLEC

NIENAZWANE FORMY OCHRONY ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH
BĘDĄCYCH DZIEŁAMI ARCHITEKTURY
WYNIKAJĄCE
Z USTAWY O PRAWIE AUTORSKIM I PRAWACH POKREWNYCH

UWAGI WPROWADZAJĄCE

Regulacje prawne współczesnego prawa polskiego zawierają normy prawne dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego stanowiącego niematerialny dorobek społeczeństwa w postaci spuścizny literackiej i artystycznej¹. Znaczącą część owego dziedzictwa stanowią dzieła z zakresu architektury. Wartości historyczne tego rodzaju dóbr prawnych chronione są przede wszystkim regulacjami z zakresu prawa publicznego. Trzon tych uregulowań stanowią akty normatywne dotyczące ochrony zabytków, w tym m. in. ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami². Wartości twórcze, estetyczne oraz ekonomiczny potencjał tkwiący w tego rodzaju dobrach prawnych podlega ochronie regulacji prawa prywatnego. W pierwszym rzędzie wymienić należy tu ustawę z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych³ oraz ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny⁴. Szczególnie interesujące z jurydycznego punk-

Dr hab. GRZEGORZ TYLEC, prof. KUL – Katedra Komunikacji Wizualnej, Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Wydział Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: grzegorztylec@kul.lublin.pl

¹ Por. na ten temat *Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego*, red. A. Niewęglowski, M. Poźniak–Niedzielska, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2015, s. 150-178.

² Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm. [dalej cyt.: u.o.z.].

³ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. z 2016 r., poz. 666 z późn. zm.

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm. [dalej cyt.: k.c.].

tu widzenia jest zderzenie tych dwu reżimów prawnych oraz ocena prawna konsekwencji takiego zjawiska. Przykładem takiej sytuacji jest podejmowana w treści niniejszego artykułu problematyka prawnoautorskiej ochrony zabytków architektonicznych.

Problemem badawczym, który stawia autor niniejszego opracowania, jest odpowiedź na pytanie: w jakich sytuacjach, przy eksploatacji zabytków architektonicznych, mają zastosowanie regulacje ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz czy ich stosowanie można określić mianem nienazwanej formy ochrony zabytków? W jaki sposób ochrona dobra publicznego, jakim jest potrzeba zachowania narodowego dorobku kultury w dziedzinie architektury oraz troska o wspólne dobro publiczne wpływać będzie na interpretację przepisów z zakresu prawa prywatnego, jakimi są wspomniana wyżej ustawa autorska oraz Kodeks cywilny? Punktem wyjścia dla dalszych rozważań powinno być zdefiniowanie w aspekcie normatywnym podstawowych pojęć dla niniejszego opracowania, jakimi są: zabytek oraz utwór architektoniczny.

ZABYTEK JAKO UTWÓR PODLEGAJĄCY OCHRONIE PRAWNOAUTORSKIEJ

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w treści art. 3 pkt 1 formułuje ustawową definicję zabytku. Zgodnie z treścią tej normy prawnej, ustawodawca pod pojęciem zabytku rozumie „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Jak wskazano w piśmiennictwie, o uznaniu danego obiektu za zabytek decydują jego cechy i właściwości, a nie fakt czy została wydana decyzja administracyjna o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub ewidencji⁵. Obowiązująca definicja zabytku ma charakter materialny, z tego też względu odpowiedzialność prawna za jego zdewastowanie bądź zniszczenie nie jest uzależniona od tego, czy był on wpisany do rejestru, czy też nie. Decyzja administracyjna o wpisaniu zabytku do rejestru przesądza jedynie o objęciu za-

⁵ „Ewidencja zabytków”, o której mowa w art. 21 ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest jedynie podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Nie została ona jednak wymieniona wśród form ochrony zabytków określonych przepisem art. 7 ww. ustawy”, tak w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 15 września 2010 r., sygn. akt IV SA/Po 428/10, LEX nr 758501.

bytku ochroną konserwatorską⁶. Wpis zabytku do rejestru następuje z mocy decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków, w oderwaniu od ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego⁷. Jak wskazują Autorzy komentarza do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, aktualna definicja zabytku „Pozwala [...] na dowolne, niemalże uznaniowe decydowanie przez organy administracji publicznej, czy coś jest zabytkiem, czy też nie, co stawia w bardzo trudnej sytuacji osoby lub instytucje, których to rozstrzygnięcie dotyczy. Definicję tę tylko w niewielkim stopniu zawęża kryterium interesu społecznego, które w naszym przekonaniu zwiększa jedynie uznaniowość urzędniczą”⁸.

Z treści art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b i c u.o.z. wynika, że ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, w szczególności układy urbanistyczne oraz dzieła architektury i budownictwa. W świetle aktualnej u.o.z., nie można wykluczyć, że jako zabytek uznane zostanie dzieło architektoniczne stworzone już w czasach obowiązywania prawa autorskiego lub nawet będzie to dzieło, do którego nie wygasły autorskie prawa majątkowe. W tym miejscu wskazać należy, iż pierwszą polską ustawą o prawie autorskim była ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim⁹. Nie ma więc wątpliwości, że dzieła architektoniczne ustalone pod rządami tej ustawy, współcześnie, nadal objęte są ochroną w zakresie, nieograniczonych w czasie i niezbywalnych autorskich praw osobistych. Z uwagi na treść art. 75 polskiej ustawy o prawie autorskim z 29 marca 1926 r., w którym stwierdzono, że „Ustawa niniejsza stosuje się także do praw autorskich, istniejących w dniu jej wejścia w życie. Przez to jednakże nie skraca się czasu trwania praw, przez dotychczasowe przepisy określonego, a przedłuża się go jedynie wówczas, gdy prawem autorskim rozporządza jeszcze twórca lub jego spadkobierca”, w niektórych przypadkach może okazać się zasadne badanie

⁶ Por. A. GINTER, A. MICHALAK, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa: WoltersKluwer Polska 2016, LEX/el., komentarz do art. 3, nb. 5; por. także wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 9 grudnia 2010 r., sygn. akt II SA/Ke 665/10, LEX nr 753336, w którym stwierdzono, że „jeśli jakiś obiekt spełnia przesłanki określone w art. 3 pkt 1 ustawy 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest on zabytkiem w znaczeniu materialnym, a fakt ten wynika z właściwości samego obiektu i wskazanego przepisu prawa, a nie z decyzji administracyjnej”.

⁷ Jak wskazano w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 lipca 2011 r., sygn. akt II OSK 735/11, LEX nr 1083686: „decyzja o wpisie do rejestru zabytków jest decyzją administracyjną w rozumieniu przepisów k.p.a., przy czym ma ona cechy decyzji konstytutywnej, dlatego że to na jej podstawie dochodzi do wpisu do rzeczonoego rejestru, a tym samym do objęcia konkretnego obiektu prawną formą ochrony konserwatorskiej, co przekłada się m.in. ograniczeniem uprawnień właścicielskich dysponenta takiego obiektu (np. na obowiązek uzyskiwania pozwoleń, o których mowa w art. 36 ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków).

⁸ GINTER, MICHALAK, *Ustawa o ochronie zabytków*, komentarz do art. 3, nb. 8.

⁹ Ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim, Dz. U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260.

istnienia ochrony prawnoautorskiej dzieła architektonicznego powstałego przed dniem wejścia w życie prawa autorskiego z 1926 r. w świetle regulacji ustaw autorskich obowiązujących na ziemiach polskich pod zaborami. Analiza ta może mieć uzasadnienie jedynie w zakresie istnienia autorskich praw osobistych wykreowanych przez ustawodawstwo państw zaborczych, a utrzymanych w mocy przez wyżej wskazany art. 75 prawa autorskiego z 1926 r.¹⁰ Warto wskazać w tym miejscu, że do chwili wejścia w życie polskiej ustawy o prawie autorskim z 1926 r., na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego obowiązywała ustawa z 8 (20 starego stylu) marca 1911 r.¹¹ Regulacja ta nie zawierała norm prawnych kreujących autorskie prawa osobiste. Jak wskazano w piśmiennictwie, „Rosyjskie ustawodawstwo omawianego okresu nie zawiera przepisów regulujących kwestię autorskich praw osobistych. Doktrynie prawa autorskiego w Rosji obce było pojęcie «praw moralnych»”¹². Z powyższych ustaleń wypływa więc wniosek, że na ziemiach polskich byłego zaboru rosyjskiego można mówić o powstaniu autorskich praw osobistych (trwających do chwili obecnej) od chwili wejścia w życie polskiej ustawy o prawie autorskim z 29 marca 1926 r. Badanie istnienia ochrony prawnoautorskiej w zakresie praw osobistych w odniesieniu do utworów stworzonych przed 1926 r. może być zatem aktualne jedynie w odniesieniu do ustawodawstw państwa zaborczych obowiązujących na ziemiach polskich, jakimi były ustawy austriackie i pruskie.

Jeśli chodzi o kwestię autorskich praw majątkowych, które mogą być związane z zabytkiem architektonicznym, to podstawową regulację prawną w tym zakresie zawiera art. 124 ust. 1 obowiązującej ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który stanowi, że przepisy aktualnie obowiązującej ustawy stosuje się do utworów: ustalonych po raz pierwszy po jej wejściu w życie; do utworów których prawa autorskie według przepisów dotychczasowych nie wygasły; oraz do utworów do których prawa autorskie według przepisów dotychczasowych wygasły, a które według niniejszej ustawy korzystają nadal z ochrony, z wyłączeniem okresu między wygaśnięciem ochrony według ustawy dotychczasowej i wejściem w życie niniejszej ustawy. Aktualne prawo autorskie, podobnie jak poprzednio obowiązujące ustawy o prawie autorskim (ustawa o prawie autorskim

¹⁰ Por. w tym zakresie E. FERENC-SZYDEŁKO, *Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 r.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 75 (2000), s. 1-278.

¹¹ Ogłoszona w Zbiorze Praw i Rozporządzeń Rządowych z 1911 r. Nr 16, poz. 560.

¹² FERENC-SZYDEŁKO, *Prawo autorskie na ziemiach*, s. 105; zob. także J.J. LITAUER, *Ustawodawstwo autorskie obowiązujące w Królestwie Polskiem*, Warszawa: Skł. Gł. w Księg. E. Wende i S-ka 1916.

z 29 marca 1926 r. oraz ustawa o prawie autorskim z 10 lipca 1952 r.¹³), czas trwania autorskich praw majątkowych nakazywały obliczać od daty śmierci twórcy utworu lub daty śmierci ostatniego ze współtwórców; w wypadku utworu, którego twórca nie jest znany – od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość; w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca – od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony – od daty jego ustalenia.

Jak wynika z treści obowiązującego art. 36 prawa autorskiego, okres ochrony autorskich praw majątkowych wynosi 70 lat¹⁴. Mając na uwadze powyżej poczynione uwagi, bardzo trudno jest określić generalną cezurę czasową dotyczącą okresu, z jakiego pochodzić mogą chronione autorskimi prawami majątkowymi dzieła architektoniczne. Ustalenie istnienia autorskich praw majątkowych wymaga zawsze analizy konkretnego przypadku odrębnie, daty ustalenia utworu oraz przepisów obowiązujących w dacie śmierci autora analizowanych przez pryzmat treści obowiązującego art. 124 prawa autorskiego.

DZIEŁO ARCHITEKTONICZNE JAKO UTWÓR

Jak zauważa J. Jezioro, dzieła architektoniczne postrzegane są podobnie jak utwory plastyczne, jako utwory artystyczne, doniosłe ze względu na wartości estetyczne postrzegane przez środki wyrazu typowe dla tej kategorii dzieł. Jednocześnie elementem odróżniającym utwory architektoniczne od innych dzieł artystycznych jest ich „użytkowość” funkcjonująca obok warstwy estetycznej¹⁵. Do szeroko ujmowanego pojęcia architektury zaliczane są także dziedziny pokrewne: planowanie przestrzenne (planowanie w skali regionów geograficznych i administracyjnych); kształtowanie krajobrazu (architektura krajobrazu); urbanistyka (planowanie i projektowanie osiedli i miast); architektura wnętrz; wzornictwo de-

¹³ Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim, Dz. U. Nr 34, poz. 234.

¹⁴ W zakresie czasu ochrony obowiązującego na gruncie poprzednio obowiązujących polskich ustaw autorskich por. *Ochrona niematerialnego dziedzictwa*, s. 20.

¹⁵ J. JEZIORO, *Ochrona prawa do integralności utworu architektonicznego post mortem auctoris – wybrane zagadnienia*, [w:] *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty prawne śmierci człowieka, Zagadnienia wybrane*, red. J. Gołaczyński, J. Mazurkiewicz, J. Turłukowski [i in.], Wrocław: Oficyna Prawnicza 2015, s. 369; por. także G. ŚWITEK, *Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 2013, s. 201 n.

tali, sprzętów, stałego, a także ruchomego wyposażenia otoczenia, tak w przestrzeniach obudowanych, jak i otwartych¹⁶. Owo szerokie rozumienie pojęcia dzieła architektonicznego zdają się akceptować także przedstawiciele doktryny prawa autorskiego. J. Barta i R. Markiewicz stwierdzają, że „zdadność do ochrony zachowują także wyodrębniane nieraz kategorie architektury: tzw. mała architektura, architektura wnętrz, a także architektura ogrodów. Ochrona przysługiwać przy tym może nie tylko tzw. projektom indywidualnym, jednostkowym, ale też projektom typowym”¹⁷.

W jednej ze spraw rozpoznawanej przez Sąd Apelacyjny w Krakowie z dnia 18 czerwca 2003 r. stwierdzono: „na gruncie prawa autorskiego ochronie podlegają tylko estetyczne, a nie funkcjonalne elementy w strukturze utworu architektonicznego”¹⁸. W sprawie tej dotyczącej projektu zagospodarowania placu miejskiego, Sąd Apelacyjny uznał, że argumentacja odwołująca się do użyteczności „obszaru szczególnej aktywności” mającego powstać zgodnie z projektem, nie może uzasadniać żądania ochrony praw autorskich dotyczących utworu architektonicznego.

Obecnie obowiązująca ustawa o prawie autorskim posługuje się pojęciami: utwór architektoniczny, utwór urbanistyczny¹⁹ i architektoniczno-urbanistyczny (art. 1 ust. 2 pkt 6). Określenia te, jak się wydaje, można odnosić zarówno do wzniesionych już budowli i urządzonych wnętrz, ogrodów, przestrzeni, jak też ich projektów, planów, zarysów, rysunków, makiet, itp.²⁰ Pojęcie utworu architektonicznego było w bardzo różny sposób definiowane przez przedstawicieli doktryny

¹⁶ J. GOŹDZIEWICZ, *Utwór urbanistyczny i jego status w świetle Prawa autorskiego – wybrane zagadnienia*, „Monitor Prawniczy” 12 (2006), s. 639.

¹⁷ J. BARTA, R. MARKIEWICZ, *Rozdział II. Przedmiot prawa autorskiego*, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. XIII: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN 2007, s. 26; por. także E. FERENC-SZYDEŁKO, *Prawo autorskie do utworów architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego w różnych formach jego wyrażenia*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 8 (2011), s. 139 n.

¹⁸ Sygn. akt I ACa 510/03, „Transformacje Prawa Prywatnego” 1-2 (2004), poz. 143.

¹⁹ J. Goździewicz definiuje utwór urbanistyczny jako: „umiejętność budowy miast i świadomego kierowania ich rozwojem, a ponadto jako naukę o powstawaniu, historycznym rozwoju oraz zasadach planowania i budowy miast [...]. Dla określenia istoty urbanistyki przydatne jest, szczególnie w kontekście rozważań prawnych, rozróżnienie pomiędzy projektowaniem urbanistycznym (*Städtebar*) i planowaniem urbanistycznym (*Stadtplanung*). Zwolennicy takiego poglądu za planowanie urbanistyczne uznają działalność związaną z kształtowaniem przestrzeni w wymiarze socjalnym, ekonomicznym i środowiskowym (ekologicznym), natomiast projektowanie urbanistyczne traktują jako działania operujące środkami materialnymi dotyczące zagadnień podziału terenów, a także formowania przestrzeni publicznej i prywatnej poprzez kształtowanie zabudowy, instalacji i zieleni. Należy uznać więc, iż tylko w tym drugim aspekcie można dopatrywać się cech twórczych”, por. GOŹDZIEWICZ, *Utwór urbanistyczny*, s. 639 n.

²⁰ Podobnie BARTA, MARKIEWICZ, *Rozdział II. Przedmiot prawa autorskiego*, s. 26.

prawa. A. Kopff pod tym pojęciem rozumiał pewien układ elementów przestrzennych wykreowany z tworzywa budowlanego²¹. J. Goździewicz stwierdziła, iż dziełem architektonicznym jest „dobro niematerialne stanowiące twórczo ukształtowaną, ustaloną w jakiegokolwiek postaci koncepcję przestrzenną, gdzie koncepcja przestrzenna oznacza przestrzenny układ elementów obiektywnej rzeczywistości. Tak przyjęte pojęcie utworu architektonicznego (utwór architektoniczny *sensu largo*) obejmuje swym zakresem wszystkie dzieła stanowiące układy przestrzenne, mianowicie: utwory architektoniczne *sensu stricto*, utwory urbanistyczne i utwory architektury wnętrza”²². K.J. Piórecki, definiując omawiane pojęcie, ujmując je jako byt niematerialny, którego podstawową cechą jest wizja zorganizowania przestrzeni. Utwór tego rodzaju może przybrać postać projektu (konceptyjnego, architektoniczno-budowlanego, wykonawczego) oraz obiektu budowlanego zrealizowanego na jego podstawie²³. Zdaniem J. Jezioro, cechą charakterystyczną utworów architektonicznych jest to, że można postrzegać je jako wynik syntezy twórczej działalności zespołowej (inżynierów, plastyków, architektów), której kształt ostateczny nadaje architekt tworząc dzieło architektoniczne. W tym wypadku dzieło architektoniczne, podobnie jak np. dzieło audiowizualne, powstaje jako stopień się różnych wkładów twórczych pod kierownictwem architekta, który nadaje im ostateczny układ i zakres²⁴. E. Traple zauważyła, że mimo, tego iż umowa o stworzenie projektu architektonicznego jest typową umową o dzieło przyszłe, to główne problemy z jej interpretacją dotyczą tego, w jakim zakresie twórcy projektów konstrukcyjnych i projektów branżowych mogą być uznani za współtwórców utworu architektonicznego. Wskazana autorka stwierdziła: „Etapem najwcześniejszym jest koncepcja architektoniczna, która stanowi odrębny utwór chroniony prawem autorskim. Na bazie koncepcji tworzony jest projekt architektoniczny, następnie projekt konstrukcyjny i projekty branżowe. Projekt architektoniczny stanowi rozwinięcie koncepcji architektonicznej i stanowi punkt wyjścia dla projektu konstrukcyjnego. [...] Projekty branżowe, dotyczące ogrzewania, instalacji gazowych i wodno-kanalizacyjnych, sieci komputerowych, sys-

²¹ A. KOPFF, *Utwór architektoniczny i jego autorstwo*, „Nowe Prawo” 9 (1970), s. 74 n.

²² GOZDZIEWICZ, *Utwór urbanistyczny*, s. 639.

²³ K.J. PIÓRECKI, *Prawa autorskie uczestników procesu inwestycyjno-budowlanego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2 (112) 2011, s. 40 n.

²⁴ J. JEZIORO, *Wybrane zagadnienia dotyczące pojęcia utworów architektonicznych*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 3161 (2009), s. 198; zob. także TENŻE, *Utwór architektoniczny – próby zdefiniowania pojęcia prawnego*, „Zeszyty Naukowe Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Śląskiego” 2 (2014), s. 42 n.

temów alarmowych, oświetlenia często stanowią oddzielne utwory, o ile wykazują piętno osobiste twórcy²⁵.

Jak słusznie zauważa K. Dacyl-Kwilosz, z utworami architektonicznymi współistnieją inne utwory, jak choćby dzieła plastyczne, czy rzeźby, które zależnie od pełnionej funkcji i przyjętej definicji utworu architektonicznego²⁶ mogą być traktowane jako integralna część dzieła architektonicznego lub jego elementy zdadne do samodzielnej ochrony prawnoautorskiej, których ochronę prawną należy odróżniać od ochrony dzieła architektonicznego *sensu stricto*.

W praktyce bardzo duże znaczenie może mieć odróżnienie umów dotyczących stworzenia lub renowacji dzieła architektonicznego od kwestii umowy o stworzenie dokumentacji projektowej pozwalającej na budowę lub renowację obiektu. Cechą charakterystyczną umów o prace projektowe jest ich mieszany charakter. Wykonawca projektu oprócz sporządzenia projektu architektonicznego zazwyczaj przyjmuje na siebie cały szereg obowiązków pozwalających doprowadzić do uzyskania pozwolenia na budowę i zrealizowania inwestycji. Chodzi tu więc nie tylko o stworzenie dzieła architektonicznego wraz z projektami branżowymi, ale także uzyskanie wszelkiego rodzaju pozwoleń, uzgodnień, opracowanie dokumentacji geodezyjnej, geologicznej, itp. „Mieszany charakter umowy o prace projektowe powoduje, że do obowiązków ściśle związanych z zamówieniem przyszłego utworu znajdują zastosowanie przepisy pr. aut., zaś co do innych obowiązków ogólne przepisy k.c. o wykonaniu zobowiązań”²⁷.

Sposób ujmowania pojęcia dzieła architektonicznego oraz zakres jego definicji będzie miał fundamentalne znaczenie dla praktyki stosowania prawa. Kwestia ta determinować będzie sytuacje, w których należało będzie stosować przepisy szczególne ustawy autorskiej dotyczące utworów architektonicznych (por. art. 23 ust. 1 zd. 2, art. 56 ust. 4, art. 57 ust. 3, art. 60 ust. 5, art. 61). Wątpliwości dotyczyć mogą także wzajemnej relacji pojęć utwór architektoniczny a utwór plastyczny czy też relacji utwór architektoniczny a utwór naukowy.

²⁵ E. TRAPLE, *Umowy o eksploatację utworów w prawie polskim*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2010, LEX/el., rozdział VIII, punkt 12.1.

²⁶ K. DACYL-KWIŁOSZ, *Status prawnoautorski obiektu architektonicznego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 128 (2015), s. 97.

²⁷ TRAPLE, *Umowy o eksploatację*, rozdział VIII, punkt 12.2.

STOSOWANIE PRAWA AUTORSKIEGO DO ZABYTKÓW ARCHITEKTONICZNYCH

Specyfika przedmiotu ochrony, jakim jest zabytkowy utwór architektoniczny, nakłania do wyodrębnienia czterech głównych wariantów ochrony prawnej, jakich może dotyczyć prawo autorskie w odniesieniu do dzieł tego rodzaju. Rozważać można tu następujące sytuacje:

1) zabytek architektoniczny chroniony jest autorskimi prawami osobistymi oraz nie wygasłymi jeszcze autorskimi prawami majątkowymi;

2) zabytek architektoniczny, co do którego wygasły już autorskie prawa majątkowe trwają zaś w mocy autorskie prawa osobiste;

3) zabytek architektoniczny został stworzony w czasach, gdy nie obowiązywało prawo autorskie i nie jest objęty ochroną ani autorskich praw majątkowych ani osobistych;

4) zabytek architektoniczny podlegał przebudowie, rozbudowie lub rewaloryzacji, która spowodowała powstanie ochrony prawnoautorskiej do elementów wykreowanych w związku tego rodzaju rewaloryzacją zabytku (ochrona ta dotyczyć może zarówno praw osobistych, jak i majątkowych lub jedynie praw osobistych).

Pierwsza ze wskazanych wyżej sytuacji, gdy zabytek architektoniczny chroniony jest jak każdy utwór, do którego nie wygasły autorskie prawa majątkowe, nakazuje stosować całość regulacji ustawy autorskiej ze szczególnym uwzględnieniem tych regulacji prawnych, które w sposób bezpośredni odnoszą się do dzieł architektonicznych. Na szczególną uwagę w tej materii zasługują te regulacje prawa autorskiego, które w sposób szczególny odnoszą się do eksploatacji dzieł architektonicznych, są to m.in. art. 23 ust. 1 zd. 2, na podstawie którego tzw. dozwolony użytek osobisty nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego. W zakresie umów dotyczących dzieł architektonicznych zwrócić należy uwagę na treść art. 56 ust. 4 wyłączającego uprawnienie twórcy dzieła architektonicznego do opisanego w art. 56 ust. 1 odstąpienia od umowy lub wypowiedzenia jej ze względu na istotne interesy twórcze. Jak wskazała E. Traple, „Ustawodawca wychodzi tu ze słusznego wyważenia interesów obu stron umowy i przyjmuje, że w odniesieniu do tych utworów [utworów architektonicznych, architektoniczno-urbanistycznych – G.T.] szkody z tytułu wstrzymania eksploatacji mogą być zbyt wysokie po stronie podmiotu korzystającego”²⁸. Art. 57 ust. 3 wyłącza uprawnienie twórcy do opisanego w art. 57 ust. 1-2 odstąpienia od umowy, wypowiedzenia jej lub domagania się

²⁸ Tamże, rozdział III, punkt 5.1.2.

odszkodowania z tytułu nie przystąpienia kontrahenta autora do rozpowszechniania utworu w umówionym terminie. Art. 60 ust. 5 wyłącza w odniesieniu do utworów architektonicznych prawo do nadzoru autorskiego w zakresie uregulowanym w ustawie o prawie autorskim (art. 60 ust. 1-4) i odsyła w tym zakresie do przepisów odrębnych. Owe przepisy odrębne, o których mowa w ustawie autorskiej, to regulacje ustawy Prawo budowlane²⁹. Z art. 20 ust. 1 pkt 4 prawa budowlanego wynika, że sprawowanie nadzoru autorskiego należy do podstawowych obowiązków projektanta. Czynności te projektant wykonuje na żądanie inwestora lub organu administracji architektonicznej. Zgodnie bowiem z art. 19 ust. 1 prawa budowlanego: organ administracji architektoniczno-budowlanej może w decyzji o pozwoleniu na budowę nałożyć na inwestora obowiązek ustanowienia inspektora nadzoru inwestorskiego, a także obowiązek zapewnienia nadzoru autorskiego, w przypadkach uzasadnionych wysokim stopniem skomplikowania obiektu lub robót budowlanych bądź przewidywanym wpływem na środowisko. Z jednej strony, projektant ma więc obowiązek sprawdzenia projektu architektoniczno-budowlanego pod względem zgodności z przepisami, m.in. czy projekt architektoniczny nie narusza uprawnień autorskich osób trzecich (art. 20 ust. 2 prawa budowlanego). Z drugiej zaś, projektant działając w imieniu twórcy tegoż projektu powinien wykonywać nadzór autorski. Zakres nadzoru autorskiego określa art. 20 ust. 1 pkt 4 prawa budowlanego, który stanowi, że obowiązkiem projektanta jest stwierdzanie w toku wykonywania robót budowlanych zgodności realizacji z projektem oraz uzgadnianie możliwości wprowadzenia rozwiązań zamiennych w stosunku do przewidzianych w projekcie, zgłoszonych przez kierownika budowy lub inspektora nadzoru inwestorskiego.

Art. 61 prawa autorskiego wprowadza zasadę, zgodnie z którą nabycie od twórcy egzemplarza projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego obejmuje prawo zastosowania go. Wskazany przepis można postrzegać jako wyjątek od ogólnej reguły prawa autorskiego wymienionej w art. 52 ust. 1, zgodnie z którą: „Jeżeli umowa nie stanowi inaczej, przeniesienie własności egzemplarza utworu nie powoduje przejścia autorskich praw majątkowych do utworu”. W przypadku dzieła w postaci projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego, przeniesienie prawa własności nośnika takiego utworu powoduje powstanie uprawnienia do jednorazowego zastosowania projektu, czyli wybudowania obiektu opisanego w projekcie. Można twierdzić, iż przepis ten z faktem zbycia egzemplarza projektu wiąże domniemanie zawarcia umowy licencyjnej upoważniającej do jednorazowego wykorzystania dzieła na polu eks-

²⁹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, Dz. U. z 2016 r., poz. 290 z późn. zm.

ploatacji, którym jest wytworzenie utworu w procesie budowlanym. Z treści z art. 65 prawa autorskiego wynika, że w braku wyraźnego postanowienia o przeniesieniu prawa, uważa się, że twórca udzielił licencji. Na podstawie przywołanej normy prawnej, zbycie egzemplarza projektu utworu architektonicznego powinno być więc traktowane jako zawarcie umowy licencyjnej nie zaś przeniesienie autorskich praw majątkowych³⁰. W świetle poczynionych ustaleń, doniosłe konsekwencje wynikać mogą z konieczności zastosowania do zawartych z mocy art. 61 (umów będących konsekwencją przemienienia prawa własności projektu) umów licencyjnych, domniemania z art. 66 ust. 1-2. Z treści wskazanej normy wynika bowiem, że umowa licencyjna uprawnia do korzystania z utworu w okresie pięciu lat na terytorium państwa, w którym licencjobiorca ma swoją siedzibę, chyba że w umowie postanowiono inaczej. Po upływie wskazanego terminu, prawo uzyskane na podstawie umowy licencyjnej wygasa. Konsekwencją wskazanej zasady będzie to, że nabycie egzemplarza projektu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycznego będzie uprawniało do wybudowania obiektu na jego podstawie jedynie przez okres pięciu lat. Wybudowanie opisanego w projekcie obiektu po upływie tego terminu uznać będzie należało za bezprawną ingerencję w autorskie prawa majątkowe architekta. E. Traple, analizując treść art. 61, stawia pytanie: czy mając na uwadze fakt, iż inwestor jest zainteresowany zakupem pełnej dokumentacji projektowej, gotowego projektu, pozwalającego mu zrealizować inwestycję, a więc nie tylko wąsko rozumianego projektu architektonicznego, ale także dokumentacją konstrukcyjną, branżową, dotyczące ogrzewania, instalacji gazowych i wodno-kanalizacyjnych, sieci komputerowych, systemów alarmowych, itp., przepis art. 61 powinien być interpretowany w taki sposób, iż nabycie od podmiotu reprezentującego twórców (wielu projektów branżowych, w tym także architektonicznego) daje prawo do zastosowania tego projektu do jednej budowy. Możliwa jest także wąska, literalna interpretacja tego przepisu, sprowadzająca się do tego, że ochrona obejmuje tylko prawa do projektu architektonicznego. W podsumowaniu swych rozważań wskazana Autorka proponuje moim zdaniem słuszną interpretację tego przepisu, zgodnie z którą „mimo użycia przez ustawodawcę sformułowania «projekt architektoniczny», funkcja ochronna art. 61 pr. aut. winna rozciągać się na całą dokumentację budowlaną”³¹. Warto odnotować także, że autor, który przenosi autorskie prawa majątkowe do utworu, powinien zapewnić sobie możliwość kopiowania i rozpowszechniania dokumentacji projektowej, np. w czasopiśmie branżowych, możliwość sporządzania makiet lub wystawiania i prezentacji na wystawach stworzonego przez siebie projektu. Warto tu

³⁰ Podobnie DACYL-KWIŁOSZ, *Status prawnoautorski*, s. 101-102.

³¹ TRAPLE, *Umowy o eksploatację*, rozdział VIII, punkt 12.1.

odnotować, że art. 33⁵ prawa autorskiego zapewnia każdemu możliwość korzystania z rysunków i planów budowli, ale jedynie w celu odbudowy lub remontu.

ZABYTEK ARCHITEKTONICZNY, CO DO KTÓREGO WYGASŁY JUŻ AUTORSKIE PRAWA MAJĄTKOWE, TRWAJĄ ZAŚ W MOCY AUTORSKIE PRAWA OSOBISTE

Analizując sytuację prawną zabytku architektonicznego, do którego wygasły już autorskie prawa majątkowe, w mocy pozostają zaś autorskie prawa osobiste, na plan pierwszy wysuwa się autorskie prawo osobiste do nienaruszalności treści i formy utworu (art. 16 pkt 3 prawa autorskiego), które dozna uszczerbku w sytuacji przebudowy, rozbudowy lub rewaloryzacji obiektu architektonicznego³². E. Traple słusznie zauważa, że „artykuł 61 pr. aut. nie kreuje po stronie zamawiającego lub kupującego gotowy projekt, żadnych innych uprawnień niż wymienione w tym przepisie. Stwarzać to może inwestorowi znaczne problemy w sytuacji, gdy zechce dokonywać zmian w projekcie lub potem przebudowywać lub rozbudowywać gotową budowlę”³³.

Po śmierci twórcy autorskie prawa osobiste, w tym także prawo do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania, może być z mocy art. 78 ust. 2 prawa autorskiego realizowane przez małżonka twórcy, a w jego braku kolejno: zstępnych, rodziców, rodzeństwo lub zstępnych rodzeństwa. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, z powództwem o ochronę praw osobistych może również wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, która zarządzała prawami autorskimi zmarłego twórcy (art. 78 ust. 4).

Ochronę przed bezprawną modyfikacją utworu bez zgody twórcy odróżnić należy od kwestii sporządzania i eksploatacji opracowań utworu, o którym mowa w art. 2 prawa autorskiego, oraz wyraźnie rozgraniczyć od kwestii modyfikacji

³² Por. J. BARTA, R. MARKIEWICZ, *Komentarz do art. 16*, [w:] J. BARTA, M. CZAJKOWSKA-DĄBROWSKA, Z. CŹWIĄKAŁSKI [I IN.], *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, wyd. 4, Kraków: Zakamycze 2005, s. 237; J. BŁESZYŃSKI, *Prawo autorskie*, wyd. 2, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1985, s. 122; M. SZACIŃSKI, *Zmiany w utworze naruszające prawo autora do integralności dzieła*, „Palestra” 7 (1986), s. 40-46; L. JAWORSKI, *Znaczenie i zakres prawa do integralności utworu w polskim prawie autorskim*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 10 (1995), s. 21-28; K. CZUB, *Prawa osobiste twórców dóbr niematerialnych. Zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2011, s. 141 n.

³³ TRAPLE, *Umowy o eksploatację*, rozdział VIII, punkt 12.1.

nietwórczych w rozumieniu prawa autorskiego elementów dzieła. Ochrona interesów osobistych dotyczących dzieł architektonicznych niepodlegających prawu autorskiemu w pewnych sytuacjach może być realizowana przed naruszeniem na podstawie ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego poświęconych dobrom osobistym (art. 23 i art. 24 k.c.)³⁴.

Jak wskazał J. Bleszyński, istotą prawa do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania jest chęć zagwarantowania twórcy prawa do „wyłącznie w decydowaniu o postaci, w jakiej ma się jego dzieło ukazać i ma być rozpowszechnione”³⁵. A. Wojciechowska wskazuje na dwa aspekty omawianego prawa: pozytywny, polegający na możliwości wprowadzania przez twórcę modyfikacji utworu w każdym czasie, oraz negatywny, polegający na możliwości zakazywania osobom trzecim dokonywania jakichkolwiek zmian w dziele bez zgody twórcy³⁶. Zakres dozwolonej eksploatacji utworu doprecyzowuje art. 49 ust. 1 prawa autorskiego, na podstawie którego: „Jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami”.

W myśl wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1997 r., „nie każda zmiana dowolnego elementu treści lub formy utworu narusza prawo do jego integralności (art. 16 pkt 3 pr. aut.), lecz tylko taka jego zmiana, która «zrywa» lub «osłabia» więź twórcy z utworem, usuwa lub narusza więź między utworem a cechami indywidualizującymi jego twórcę. Tak oznaczonych cech naruszenia prawa do integralności utworu nie spełniają drobne zmiany elementów jego treści i formy, które nie uchylają atrybucji utworu”³⁷.

W piśmiennictwie coraz częściej wskazuje się, że osobiste uprawnienia twórców opisane w art. 16 prawa autorskiego mogą być także realizowane w sposób majątkowy. Prawa te, jak zauważają J. Barta i R. Markiewicz, szczególnie w przypadku dzieł architektonicznych służą przede wszystkim ochronie interesów majątkowych, np. w sytuacji udzielania zgody na wprowadzenie modyfikacji w dziele architektonicznym czy wykonywania autorskich praw osobistych po śmierci twórcy³⁸. Hybrydowy charakter uprawnień z art. 16 uznają także inni

³⁴ Por. G. TYLEC, *Dobra osobiste prawa cywilnego jako niezależna od prawa autorskiego podstawa ochrony interesów twórczych*, „Monitor Prawniczy” 10 (2012), s. 526-533 oraz cytowaną tam literaturę na ten temat.

³⁵ BLESZYŃSKI, *Prawo autorskie*, s. 121.

³⁶ A. WOJCIECHOWSKA, *Treść osobistych praw autorskich*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 11 (1994), s. 16.

³⁷ Sygn. akt I ACa 477/97. Cyt. za: J. BARTA, R. MARKIEWICZ, *Prawo autorskie. Orzecznictwo i wyjaśnienia*, t. III, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC 2005, s. 1058-1059.

³⁸ BARTA, MARKIEWICZ, *Prawo autorskie. Orzecznictwo i wyjaśnienia*, s. 40.

przedstawiciele doktryny. M. Poźniak–Niedzielska stwierdza, że wymóg uzyskania zgody twórcy na korzystanie z autorskich dóbr osobistych przez inne podmioty (np. w przypadku zezwolenia na przeróbkę dzieła), prowadzi niekiedy do przypisywania charakteru mieszanego uprawnieniom uznawanym dotąd za osobiste³⁹.

Wykonywanie prawa do nienaruszalności treści i formy utworu doznaje ograniczenia z mocy art. 49 ust. 2 prawa autorskiego. Przepis ten stanowi, że „Następca prawny, choćby nabył całość autorskich praw majątkowych, nie może, bez zgody twórcy, czynić zmian w utworze, chyba że są one spowodowane oczywistą koniecznością, a twórca nie miałby słusznej podstawy im się sprzeciwić. Dotyczy to odpowiednio utworów, których czas ochrony autorskich praw majątkowych upłynął”. W piśmiennictwie wskazuje się, że owa „konieczność” będzie miała miejsce m.in., gdy zachodzi potrzeba poprawy oczywistych błędów lub pomyłek lub wystąpił brak zgody właściwego organu władzy, co wymusza dokonanie modyfikacji dzieła⁴⁰. W uzasadnieniu do wyroku z dnia z dnia 11 grudnia 1981 r. wskazano, że „twórca projektu realizowanego etapami w postaci poszczególnych przedsięwzięć (zadań) inwestycyjnych zatwierdzanych do realizacji sukcesywnie, powinien liczyć się z możliwością niewyrażenia przez właściwy organ zgody na realizację zaprojektowanej części budynków wysokich, a tym samym z oczywistą koniecznością zmiany projektu niezatwierdzonego do realizacji”⁴¹.

Jak wskazano w piśmiennictwie: „Zmiany mogą zostać uznane za konieczne także wtedy, gdy zmierzają do osiągnięcia celu umowy, znanego projektantowi. Jednak i przy takich zmianach sąd ma obowiązek brać pod uwagę uzasadnione interesy twórcy, związane np. z jego renomą. Ponadto podlega ocenie, czy dokonywane zmiany miały uzasadnienie w celu podejmowanej przebudowy”⁴².

W literaturze podnosi się wątpliwości, czy zgoda na dokonywanie modyfikacji musi dotyczyć konkretnej modyfikacji, czy może mieć charakter ogólny i abstrakcyjny. Wydaje się, że jeśli zgoda autora na dokonywanie zmian w dziele jest elementem treści czynności prawnej z podmiotem eksploatującym utwór architektoniczny, to należy przyjąć, iż autor wyraża zgodę na normalne korzystanie z dzieła, w tym na wprowadzanie modyfikacji utworu w zakresie wyznaczonym przez zgodny zamiar stron i cel umowy. W przypadku dzieł architektonicznych lub ur-

³⁹ M. POŹNIAK–NIEDZIELSKA, J. SZCZOTKA, M. MOZGAWA, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu*, Bydgoszcz–Warszawa–Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta 2007, s. 50.

⁴⁰ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1981 r., sygn. akt IV CR 193/81, LEX nr 8381.

⁴¹ Tamże.

⁴² TRAPLE, *Umowy o eksploatację*, rozdział VIII, punkt 12.1.

banistycznych nie sposób w kontrakcie szczegółowo opisać, jakie zmiany dokonywane nawet za zgodą autora mogą być w przyszłości istotne dla inwestora. Potrzeby związane ze zmianą przeznaczenia budynku, jego funkcji, rozmiarów, użycia nowych technologii budowlanych ingerujących w warstwę estetyczną mogą ujawnić się dopiero w przyszłości i nie sposób ich wszystkich antycypować w chwili zawierania umowy.

REWALORYZACJA ZABYTKU W ŚWIETLE REGULACJI PRAWA AUTORSKIEGO

Szczególnie interesująca z punktu widzenia prawa autorskiego jest kwestia opisana powyżej w punkcie IV, dotycząca problemu rewaloryzacji zabytków oraz ochrony prawnoautorskiej twórczości powstającej w związku z tego rodzaju działalnością. Z rozważań J. Barty i R. Markiewicza dotyczących tego problemu wynika, że w obrębie zagadnienia związanego z rewaloryzacją zabytków istnieje bogactwo różnego rodzaju stanów faktycznych, z których znaczna część może być analizowana pod kątem ochrony prawnoautorskiej. Wskazani Autorzy jednoznacznie stwierdzają, że „prace tego rodzaju mogą, a nawet powinny, być oceniane z punktu widzenia prawa autorskiego, i to zarówno w aspekcie ochrony pracy twórczej zmaterializowanej w wynikach rewaloryzacji, jak i w aspekcie ochrony twórczości wyrażającej się w rewaloryzowanym budynku”⁴³. Zagadnienie ochrony prawnej twórczości związanej z rewaloryzacją może dotyczyć m.in. sytuacji, gdy dochodzi do sporządzenia na nowo zniszczonych elementów budynku i gdy odbywa się to zgodnie z zachowaną dokumentacją lub gdy brak jest dokumentacji pozwalającej odtworzyć istniejące wcześniej elementy i dochodzi do stworzenia nowych rozwiązań „w duchu epoki”. W opisanym zakresie pierwotna substancja zabytku może zostać uzupełniona o całkowicie nowe, aczkolwiek stworzone zgodnie z pewnymi kanonami estetycznymi dostosowanymi do estetyki zabytku, oryginalne rozwiązania podlegające na zasadach ogólnych ochronie prawnoautorskiej⁴⁴. Twórczości doszukiwać się można także w zharmonizowaniu zrewaloryzowanego budynku z otaczającą go zabudową⁴⁵.

Bez względu na to, czy efekty rewaloryzacji zabytku będą podlegać samodzielnej ochronie prawno autorskiej, czy też będą jej pozbawione, pozostaje kwe-

⁴³ J. BARTA R. MARKIEWICZ, *Problemy prawa autorskiego związane z rewaloryzacją zabytkowych budynków*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 3 (1993), s. 266.

⁴⁴ Por. tamże, s. 267.

⁴⁵ Tamże, s. 266.

stia oznaczania autorstwa dokonanych prac. Autor projektu rewaloryzacji zabytku zawsze będzie bowiem posiadał prawo do oznaczania swej twórczości (naukowej lub artystycznej) swoim imieniem i nazwiskiem. Prawo to wynika wprost z treści art. 23 k.c., który jako jedno z dóbr osobistych wylicza twórczość naukową i artystyczną. Wydaje się, że treść tego przepisu obliuguje do wskazywania nazwisk autorów projektów rewaloryzacji zabytków oraz nazwisk ich wykonawców (o ile ich działalność miała oczywiście charakter artystyczny) we wszelkiego rodzaju albumach lub innych wydawnictwach, w których dochodzi do reprodukcji zrewaloryzowanego obiektu⁴⁶.

PRAWO AUTORSKIE JAKO INSTRUMENT REALIZACJI CELU WYMIONIONEGO W USTAWIE O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI, KTÓRYM JEST OCHRONA ZABYTEKÓW

Jak wskazano w piśmiennictwie, za ochronę zabytków w rozumieniu ustawowym należy uznać ogół działań podejmowanych w odniesieniu do zabytków, mających na celu zachowanie ich wartości zabytkowej. W mojej opinii, tego rodzaju działania mogą być podejmowane i realizowane także przy wykorzystaniu regulacji prawnej zawartej w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Stawiam więc tezę, że działania, prowadzące do ochrony zabytków podejmowane na podstawie prawa autorskiego powinny być postrzegane jako jedna z tzw. nienazwanych form ochrony zabytków⁴⁷.

Z art. 4 u.o.z. wynika, że organy administracji publicznej realizując określony w ustawie cel, którym jest ochrona zabytków (z uwagi na materialną definicję zabytku zawartą w art. 3 u.o.z. – bez względu na to, czy dany zabytek został ujęty w rejestrze zabytków lub w ewidencji zabytków), powinny podejmować działania mające na celu m.in. trwałe zachowanie zabytków. W odniesieniu do zabytków niewpisanych do rejestru działania władcze organów administracji są ograniczo-

⁴⁶ Podobny pogląd wyrazili BARTA, MARKIEWICZ, *Problemy prawa autorskiego*, s. 275.

⁴⁷ Twórcą koncepcji, aby regulacje prawa autorskiego postrzegać w kontekście tzw. nienazwanych form ochrony zabytków jest T. Sienkiewicz. Pogląd ten został wyrażony przez T. Sienkiewicza w ramach konsultacji, które autor poczynił na etapie przygotowania niniejszego opracowania. Na temat nienazwanych form ochrony zabytków por. T. SIENKIEWICZ, *Umowa o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste jako nienazwana forma ochrony zabytków*, [w:] *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. II: *Wokół problematyki prawnej zabytków i rynku sztuki*, red. A. Jagielska-Burduk, W. Szafranski, Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 2013, s. 245 n.; TENŻE, *Układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków jako nienazwana forma ochrony przyrody*, [w:] *Działalność gospodarcza na obszarach chronionych*, red. R. Biskup, M. Pyter, M. Rudnicki [i in.], Lublin: Wydawnictwo KUL 2014, s. 285 n.

ne. Z uwagi na to, instrumentem służącym realizacji wskazanych w art. 4 u.o.z. celów mogą stać się przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Do zabytków stanowiących utwory w rozumieniu prawa autorskiego i podlegających ochronie prawnej praktyczne zastosowanie, w kontekście celów z art. 4 u.o.z., mogą znaleźć m.in. roszczenia dotyczące ochrony autorskich prawa osobistych (art. 78 w zw. z art. 16 prawa autorskiego)⁴⁸. Jak wiadomo, roszczenia te, opisane w art. 78 prawa autorskiego, przysługują w pierwszej kolejności twórcy. Po jego śmierci, jeżeli twórca nie wyraził innej woli, z powództwem o ochronę autorskich praw osobistych zmarłego może wystąpić małżonek, a w jego braku kolejno: zstępni, rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa. Jeżeli twórca nie wyraził innej woli, z powództwem może również wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi, która zarządzała prawami autorskimi zmarłego twórcy. Zadaniem organów administracji publicznej, w kontekście treści art. 4 u.o.z., w przypadku naruszenia formy zewnętrznej zabytku lub jego treści (art. 16 pkt 3 prawa autorskiego) polegającego np. na jego niedopuszczalnej przebudowie, zmianie wystroju, czy też pogorszenia jego wyglądu zewnętrznego, może być podjęcie działań prowadzących do uruchomienia procedury ochrony praw autorskich opisanych w ustawie o prawach autorskich. Działania te mogą przybrać formę przekazania uprawnionym informacji o dokonanych naruszeniach. Informacje tego rodzaju dotrzeć powinny do podmiotów legitymowanym do dochodzenia roszczeń z art. 78 prawa autorskiego, a w szczególności poinformowania właściwej organizacji zbiorowego zarządzania, mającej w zakresie swoich zadań statutowych ochronę praw twórców dzieł architektonicznych⁴⁹. Obecnie tego rodzaju organizacją jest Stowarzyszenie Architektów Polskich (SARP)⁵⁰. Warto zwrócić uwagę, że organizacje zbiorowego zarządu, którym jest

⁴⁸ Takie stanowisko, że ochrona zabytku musi być realizowana w poszanowaniu autorskich praw osobistych, zdaje się potwierdzać teza zawarta w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 grudnia 1993 r., sygn. akt I SA 1868/93, ONSA OZ 1997, Nr 1, poz. 30, w którym stwierdzono: „Ochrona zabytku nie polega na zakazie prowadzenia jakichkolwiek prac adaptacyjnych czy jakiegokolwiek przebudowy. Ochrona zabytku [...] dopuszcza tego rodzaju prace pod warunkiem, by nie zmieniały one bryły obiektu, jego stylu i charakterystycznych cech obiektu, z uwagi na które został on uznany za zabytek”.

⁴⁹ Tego rodzaju działalność stowarzyszeń zrzeszających twórców, a posiadających status organizacji zbiorowego zarządu, można postrzegać w perspektywie swego rodzaju partycypacji społecznej w ochronie zabytków.

⁵⁰ Zgodnie z treścią § 7 statutu SARP z dnia 12 grudnia 2015 r., celami działania SARP są: 1) wysoka jakość architektury, przestrzeni i środowiska; 2) dbanie o rangę zawodu w kontekście jego społecznego i kulturotwórczego znaczenia; 3) wysoki poziom umiejętności i ochrona praw autorskich architekta; 4) rozwój twórczości architektonicznej i jej ochrona; 5) integracja środowiska ar-

SARP, jak wynika z art. 104 ust. 3 prawa autorskiego, działają pod nadzorem ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Z treści ustawy wyprowadzić można więc obowiązek kontroli spoczywający na ministrze w zakresie tego, czy organizacje zbiorowego zarządu w należyty sposób realizują swe cele statutowe, a w tym m.in. zadania związane z ochroną autorskich praw osobistych twórcy prowadzące do ochrony integralności, nienaruszalności treści i formy zabytku oraz jego rzetelnego wykorzystania. Tego rodzaju obowiązek nakładający na organy administracji publicznej obowiązek podejmowania działań w zakresie ochrony zabytków zbieżny jest z normą art. 4 u.o.z.

Interesującą kwestią jest natomiast, czy organ administracji publicznej, podejmując działania na podstawie art. 4 u.o.z., może powołać się w swym rozstrzygnięciu na treść ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych i domagać się zaniechania naruszeń substancji zabytku, np. formy zewnętrznej zabytku będącego dziełem architektonicznym. Jak wiadomo, organy władzy publicznej zobowiązane są do działania na podstawie i w granicach prawa (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP oraz art. 6 i 7 k.p.a.). W mojej opinii, nie można traktować jako złamania zasady praworządności sytuacji, gdy z powołaniem się na konkretne regulacje prawa autorskiego organ odmówi zgody na podjęcie działań prowadzących do naruszenia praw autorskich twórcy lub jego następców prawnych. Dużo bardziej problematyczna wydawać się może kwestia podjęcia przez organ określonych działań o charakterze władczym z powołaniem się jedynie na treść art. 4 u.o.z. i przepisów prawa autorskiego. Wydaje się, że w tym zakresie brakuje wyraźnego umocowanie w treści u.o.z.

Reczą wartą odnotowania jest, że obecnie nieobowiązujące już od 26 maja 2017 r. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków⁵¹, wydane na podstawie delegacji art. 37 u.o.z., jedynie w treści załącznika nr I odnosiło się do kwestii związanych z ochroną prawnoautorską. Wskazany fragment załącznika do rozporządzenia stanowił, że w przypadku zabytków ruchomych należy wskazać „autora zabytku” (załącz-

chitektów. Zob.: http://www.sarp.org.pl/pliki/13_5683ce475f0a7-1-sarp_statut_2015-12-12.pdf [dostęp: 19.06.2017].

⁵¹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1789. Rozporządzenie uchylone z dniem 26 maja 2017 r. przez art. 3 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach, Dz. U. z 2016 r., poz. 1330.

nik I, pkt 4). Jak się wydaje, przy wskazywaniu autorstwa, o którym tu mowa, powinno mieć zastosowanie domniemanie z art. 8 ust. 2 prawa autorskiego, zgodnie z którym: „Domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko w tym charakterze uwidoczniiono na egzemplarzach utworu lub której autorstwo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu”. Do kwestii autorstwa odwołuje się także treść art. 37 ust. 4 pkt 3 u.o.z.

Wskazane powyżej rozporządzenie zostało uchylone i jak dotychczas brak jest nowej regulacji w jego miejsce. Odnosząc się więc do treści już nieobowiązującego rozporządzenia należy zwrócić uwagę, iż poza wymienionym wyżej przypadkiem dotyczącym wskazania autorstwa zabytku ruchomego w rozporządzeniu brak było jakichkolwiek odniesień do regulacji prawa autorskiego. Treść rozporządzenia wskazywała m.in. na różnego rodzaju wymogi natury formalnej, które powinna zawierać dokumentacja związana z ochroną, czy też eksploatacją zabytków. Żaden z przepisów rozporządzenia nie wymagał dokonywania ustaleń, czy dzieło architektoniczne (zabytek), którego dotyczyć ma określona dokumentacja, podlega ochronie prawa autorskiego i czy w związku z tym wymagane jest uzyskanie stosownej zgody na ingerencję w treść praw autorskich. Nie wymagał także złożenia oświadczenia, że określone działania nie będą stanowić ingerencji w treść cudzych praw autorskich. Z analizy treści uchylonego rozporządzenia wynika więc, że ustawodawca, poza wymienioną wyżej ochroną autorstwa zabytku ruchomego, nie dostrzegł jak na razie potrzeby ochrony praw autorskich do utworów, które są jednocześnie zabytkami. Należy mieć nadzieję, że ta ewidentna luka zostanie zlikwidowana w treści nowego rozporządzenia wydanego na podstawie art. 37 u.o.z.

PODSUMOWANIE

Jak wynika z poczynionych powyżej rozważań, ustawa o prawie autorskim będzie stosowana w wielu różnych sytuacjach związanych z eksploatacją zabytków architektonicznych. Jedną z bardziej interesujących kwestii jest wzajemna konkurencja interesu publicznego przejawiającego się w nieograniczonej możliwości kontaktu i eksploatacji zabytku stanowiącego często pomnik historii i dobro ogólnonarodowe oraz interesów osobistych twórców (m.in. architektów), których wytężona praca intelektualna zasługuje na ochronę prawną. Jak wiadomo, prawo autorskie jest instrumentem polityki kulturalnej państwa. Regulacje prawne w tym zakresie powinny więc kreować pewien rozsądny balans pomiędzy interesem oso-

bistym twórców a interesem publicznym. Interpretacja przepisów prawa autorskiego nie powinna w żadnym zakresie ograniczać możliwości społeczeństwa w dostępie do dóbr kultury, z drugiej jednak strony, brak ochrony prawnoautorskiej w tym aspekcie nie będzie stymulował twórczości. Brak możliwości merkantylnego zdyskontowania wysiłków intelektualnych włożonych w renowację, czy odbudowę obiektów zabytkowych nie będzie zachęcał do aktywnej działalności w tym zakresie. W interesie ogółu społeczeństwa leży troska o dziedzictwo kulturowe i należyty stan zabytków architektonicznych. W opinii autora, jedyną drogą do osiągnięcia tego rezultatu jest godziwe wynagrodzenie osób zaangażowanych w to tak istotne dla społeczeństwa dzieło. Właściwym instrumentem ochrony zarówno interesów osobistych, jak i majątkowych w tym zakresie są regulacje ustawy o prawie autorskim, o ile ich interpretacja w omawianym zakresie uwzględnić będzie w sposób właściwy konkurujące ze sobą interesy twórców architektów oraz społeczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim, Dz. U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260.
Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim, Dz. U. Nr 34, poz. 234 z późn. zm.
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.
Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz. U. z 2016 r., poz. 666 z późn. zm.
Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, Dz. U. z 2016 r., poz. 290 z późn. zm.
Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.
Ustawa z dnia z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach, Dz. U. z 2016 r., poz. 1330.
Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków, Dz. U. z 2015 r., poz. 1789.
Statut Stowarzyszenia Architektów Polskich z dnia 12 grudnia 2015 r., http://www.sarp.org.pl/pliki/13_5683ce475f0a7-1-sarp_statut_2015-12-12.pdf [dostęp: 19.06.2017].

ORZECZNICTWO

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1981 r., sygn. akt IV CR 193/81, LEX nr 8381.
Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 grudnia 1993 r., sygn. akt I SA 1868/93, ONSA OZ 1997, Nr 1, poz. 30.

- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 lipca 2011 r., sygn. akt II OSK 735/11, LEX nr 1083686.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 października 1997 r., sygn. akt I ACa 477/97.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 czerwca 2003 r., sygn. akt I ACa 510/03, *Transformacje Prawa Prywatnego* 1-2 (2004), poz. 143.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 15 września 2010 r., sygn. akt IV SA/Po 428/10, LEX nr 758501.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 9 grudnia 2010 r., sygn. akt II SA/Ke 665/10, LEX nr 753336.

LITERATURA

- BARTA Janusz, MARKIEWICZ Ryszard: Komentarz do art. 16, [w:] Janusz. BARTA, Monika CZAJKOWSKA-DĄBROWSKA, Zbigniew ĆWIAKALSKI [i in.], *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, wyd. 4, Kraków: Zakamycze 2005, s. 237-241.
- BARTA Janusz, MARKIEWICZ Ryszard: *Prawo autorskie. Orzecznictwo i wyjaśnienia*, t. III, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC 2005.
- BARTA Janusz, MARKIEWICZ Ryszard: Problemy prawa autorskiego związane z rewaloryzacją zabytkowych budynków, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 3 (1993), s. 265-289.
- BARTA Janusz, MARKIEWICZ Ryszard: Rozdział II. Przedmiot prawa autorskiego, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. XIII: *Prawo autorskie*, red. J. Barta, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN 2007, s. 7-60.
- BŁESZYŃSKI Jan: *Prawo autorskie*, wyd. 2, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1985.
- CZUB Krzysztof: *Prawa osobiste twórców dóbr niematerialnych. Zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2011.
- DACYL-KWIŁOSZ Karolina: Status prawnoautorski obiektu architektonicznego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej* 128 (2015), s. 94-111.
- FERENC-SZYDEŁKO Ewa: Prawo autorskie do utworów architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego w różnych formach jego wyrażenia, *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 8 (2011), s. 139-145.
- FERENC-SZYDEŁKO Ewa: Prawo autorskie na ziemiach polskich do 1926 r., *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace z Prawa Własności Intelektualnej* 75 (2000), s. 1-278.
- GINTER Artur, MICHALAK Anna: *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2016.
- GOŹDZIEWICZ Justyna: Utwór urbanistyczny i jego status w świetle Prawa autorskiego – wybrane zagadnienia, *Monitor Prawniczy* 12 (2006), s. 639-644.
- JAWORSKI Lech: Znaczenie i zakres prawa do integralności utworu w polskim prawie autorskim, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 10 (1995), s. 21-28.
- JEZIORO Julian: Ochrona prawa do integralności utworu architektonicznego post mortem auctoris – wybrane zagadnienia, [w:] *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty prawne śmierci człowieka. Zagadnienia wybrane*, red. J. Gołaczyński, J. Mazurkiewicz, J. Turłukowski [i in.], Wrocław: Oficyna Prawnicza 2015, s. 363-380.
- JEZIORO Julian: Utwór architektoniczny – próby zdefiniowania pojęcia prawnego, *Zeszyty Naukowe Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Śląskiego* 2 (2014), s. 42-57.

- JEZIORO Julian: Wybrane zagadnienia dotyczące pojęcia utworów architektonicznych, *Acta Universitatis Wratislaviensis* 3161 (2009), s. 195-214.
- KOPFF Andrzej: Utwór architektoniczny i jego autorstwo, *Nowe Prawo* 9 (1970), s. 74-80.
- LITAUER Jan J.: Ustawodawstwo autorskie obowiązujące w Królestwie Polskiem, Warszawa: Skł. Gł. w Księg. E. Wende i S-ka 1916.
- Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego, red. A. Niewęłowski, M. Późniak-Niedzielska, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2015.
- PIÓRECKI Kacper J.: Prawa autorskie uczestników procesu inwestycyjno-budowlanego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej*, 2 (112) 2011, s. 40-62.
- POŹNIAK-NIEDZIELSKA Maria, SZCZOTKA Jerzy, MOZGAWA Marek: Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu, Bydgoszcz-Warszawa-Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta 2007.
- SIENKIEWICZ Tomasz: Umowa o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste jako nienazwana forma ochrony zabytków, [w:] *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, t. II: Wokół problematyki prawnej zabytków i rynku sztuki, red. A. Jagielska-Burduk, W. Szafrański, Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 2013, s. 245-260.
- SIENKIEWICZ Tomasz: Układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków jako nienazwana forma ochrony przyrody, [w:] *Działalność gospodarcza na obszarach chronionych*, red. R. Biskup, M. Pyter, M. Rudnicki [i in.], Lublin Wydawnictwo KUL 2014, s. 285-302.
- SZACIŃSKI Marek: Zmiany w utworze naruszające prawo autora do integralności dzieła, *Palestra* 7 (1986), s. 40-46.
- ŚWITEK Gabriela: Gry sztuki z architekturą. Nowoczesne powinowactwa i współczesne integracje, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 2013.
- TRAPLE Elżbieta: Umowy o eksploatację utworów w prawie polskim, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2010.
- TYLEC Grzegorz: Dobra osobiste prawa cywilnego jako niezależna od prawa autorskiego podstawa ochrony interesów twórczych, *Monitor Prawniczy* 10 (2012), s. 526-533.
- WOJCIECHOWSKA Anna: Treść osobistych praw autorskich, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 11 (1994), s. 15-17.

NIENAZWANE FORMY OCHRONY ZABYTEKÓW NIERUCHOMYCH
BĘDĄCYCH DZIEŁAMI ARCHITEKTURY
WYNIKAJĄCE Z USTAWY O PRAWIE AUTORSKIM I PRAWACH POKREWNYCH

Streszczenie

Artykuł dotyczy zagadnienia ochrony prawnej dzieł architektonicznych posiadających status zabytków. Problemem badawczym, który stawia autor niniejszego opracowania jest odpowiedź na pytanie: w jakich sytuacjach, przy eksploatacji zabytków architektonicznych, mają zastosowanie regulacje ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych? W artykule przedstawione zostały obowiązujące w systemie prawa polskiego definicje pojęć: zabytek oraz utwór architektoniczny. Szczegółowo przeanalizowane zostały zagadnienia dotyczące czasu ochrony dzieł architektonicznych zarówno w aspekcie autorskich praw majątkowych, jak też autorskich praw osobistych. Wskazane zostały szczegółowe unormowania prawa umów autorskich odnoszące się do dzieł architektonicznych

uregulowane w polskiej ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Wskazano na szczególne problemy prawne, jakie powstają w sytuacji rewaloryzacji niepodlegających już ochronie prawnoutorskiej zabytkowych obiektów architektonicznych.

Słowa kluczowe: architektura; prawo autorskie; ochrona zabytków

UNNAMED FORMS OF PROTECTION OF IMMOVABLE MONUMENTS
IN THE LIGHT OF COPYRIGHT

Summary

This article deals with the legal protection of architectural works that have the status of monuments. The research problem is the answer to the question: in what situations, the regulations of the Copyright Act will apply to architectural monuments? The article presents the definitions of the terms: monument and architectural work in Polish law. In detail was analyzed the protection time of architectural works, both in the light of moral copyrights law and financial copyrights law. It was described, detailed regulation of contract related to architectural works in Polish Copyright Act and the specific legal problems that arise in the situation of revaluation (reconstruction) of historic architectural monuments.

Key words: architecture; copyright; protection of monuments